

Note de lectură

Frederic Corda: *Vivir es cambiar. (Lenguaje, historia y anticipation)*, Barcelona, „Anthropos”, 2010, 188 pag.

Frederic Corda (n. 1953), doctor în filosofie și litere, este cadru didactic la Universitatea „Pompeu Febrà” din Barcelona și cunoscut critic de istoria artei și civilizațiilor. Semnalarea cărții sale (nefiind tradusă în limba română, aceste rânduri pot reprezenta o sugestie) se justifică, în primul rând, pentru interesul ce l-ar putea trezi și (sau mai ales) brașovenilor, deoarece este consacrată uneia dintre cele mai importante și complexe personalități brașovene de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI: Mihai Nadin. Inginer de profesie (a făcut parte din echipa care a instalat și a pus în funcțiune prima centrală telefonică modernă din Brașov), critic de artă, scriitor și estetician (cu doctorate în estetică și filosofie), Mihai Nadin a fost redactor și redactor-șef (1973-1977) al revistei „Astra”. După ce, în semn de protest față de politica totalitaristă a regimului Ceaușescu, a ales calea exilului (întâi în Germania, apoi în America), s-a impus ca un important cercetător în domeniul inteligenței artificiale și al anticipației, rezultatele obținute situându-l printre somitățile științifice ale contemporaneității. În prezent, el conduce un Institut de Cercetări în S.U.A. și ține prelegeri la o serie de universități.

Cartea lui Corda (*A trăi înseamnă a schimba*) prezintă și definește contextul mai larg al teoriei științifice iconoclaste (și revoluționare) a lui Mihai Nadin, considerând-o cel mai avizat răspuns provocărilor cu care se confruntă astăzi umanitatea. Mihai Nadin postulează o nouă viziune, conform căreia, pentru înțelegerea schimbărilor, atenția trebuie îndreptată nu atât spre

modul în care trecutul influențează prezentul, ci spre conștientizarea faptului că viitorul, ca spațiu virtual, face parte din prezent.

Parcursul celor două capitole de bază ale cărții, urmate de eseul *Știința schimbării*, de Mihai Nadin, are darul de a-l alina pe cititor opiniei, frecvent vehiculate în presa de specialitate, că teoria lui Mihai Nadin asupra schimbării este de natură să contribuie la modificarea substanțială a tuturor ipotezelor formulate de viitorologi cu privire la evoluția omenirii în Mileniul III.

Simona Maria Pop: *Adrian Marino – Obsesia trecutului*, Alba Iulia, Editura „Gens Latina”, 2010, 148 pag.

Fără a fi o simplă replică la *Campania anti-Marino*, declanșată de „Evenimentul Zilei”, cu un an și ceva în urmă, cu scopul de a-i crea hermeneutului clujean imaginea de *prodigios informator al securității* (subl.ns.), cartea Simonei Maria Pop reprezintă totuși o sursă capabilă să demonteze multe dintre afirmațiile incriminatoare. Ea succedă unei anterioare lucrări (*Adrian Marino – vârstele devenirii*, Cluj-Napoca, Editura „Dacia XXI”, col. „Doctoralia”, 2010) care, dintr-o teză de doctorat elaborată pe baza investigării tuturor surselor (unele inedite) la care tânăra cercetătoare a avut acces (inclusiv Arhivele CNSAS), a fost receptată cu prilejul lansării (pe 28 iunie a.c.) la Muzeul Național al Literaturii Române, dar și prin ecourile ulterioare, ca o *reparație umană și culturală* (Gabriel Andreescu), o *lucrare solidă, urmărind experiențele de viață care au marcat opera lui Adrian Marino* (Rodica Stavocek). *Obsesia trecutului*, însă, *grupează*

într-o formă mai organizată și mai sintetizată (cum însăși autoarea mărturisește la pag. 16) articolele publicate de Simona Maria Pop, după apariția monografiei, precum și fragmente din textul intervenției sale la ediția a V-a a *Simpozionului Internațional „Destine individuale și colective în comunism”* (Făgăraș – Sâmbăta de Sus). Sunt, de asemenea, reluate – dintr-o nouă perspectivă sau oferite în premieră – date din *Fondul arhivistic personal al lui Adrian Marino de la Biblioteca „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca* sau celebrul Dosar *SIE 42513* (primii consultanți ai acestuia au fost Mircea Dinescu și Mirela Corlățan), diverse mărturii noi etc., oferindu-i-se eventualului cititor, interesat de subiect, o altă viziune, mai obiectivă, asupra modului în care s-a declanșat și a luat proporții Cazul *Marino*. Toate acestea beneficiind de avantajul și experiența unei cercetătoare imparțiale a vieții, cum este universitară Simona Maria Pop, dar mai ales a operei lui Adrian Marino. Ceea ce ne obligă să-i dăm dreptate când face următoarea afirmație: „Dacă te apleci asupra acestui dosar cu un oarecare bagaj de cunoștințe despre viața, opera și caracterul lui Adrian Marino (informații de găsit din belșug în scrierile sale), îți este imposibil să fii atât de tranșant, să tai în carne vie și, doar pe baza unor consemnări ale unor agenți de securitate, să îl judeci aspru pe Adrian Marino și să îl cataloghezi drept «informator», și nu orice fel de informator, ci unul «prodigios»”.

Ioan Radu Văcărescu: *Un sat numit România, Bistrița, Editura „George Coșbuc”, 2010, 268 pag.*

Poet (*Exil în orașul imperial* – 1992, *Melancoliei retorice* – 1994, *Ritualul melancoliei* – 2002, *Muzeul figurilor de umbră* – 2008, *Dreptul la melancolie* – 2009 etc.), care în viziunea lui Horia Gârbea ilustrează *paradoxul de a fi un revoltat și în același timp un elegiac*, în timp ce lui Andrei Bodiș *melancolia romantică* a lui Ioan Radu Văcărescu îi apare *îmbogățită de feeling-ul postmodern*, Ioan Radu Văcărescu se dezvăluie prin culegerea de proză *Un sat numit România* și un prozator de indiscutabil timbru propriu. Dacă cele 32 de proze (unele preluate din edițiile anterioare), în care tehnici narative postmoderne (intertextualitatea, textualismul, dizolvarea graniței dintre alteritate și autoreferențialitate)

sunt folosite pentru a redimensiona și resemnifica un spațiu adeseori familiar (*Satul Sibiu, Bulevardul București nr. 7-9, Strada Tribunei* ș.a.m.d.), ar fi fost scrise în registru tradițional, l-ar fi putut situa pe Ioan Radu Văcărescu în imediata vecinătate valorică a unor Liviu Rebreanu sau Ion Agârbiceanu, mai ales că determinarea estetică a autorului, de el însuși mărturisită, pare să fi fost scrierea unor *dări de seamă ale unei lumi care nu se va mai întoarce niciodată*. Poate de aceea ironia, savuroasele și incisivele comentarii ale naratorului sunt în permanență ingenios și bine temperate de melancolia unei priviri duioase pe care Ioan Radu Văcărescu o întoarce spre întâmplările evocate, parcă fraternizând cu personajele sale. Este și cazul lui Cornelius Declin din *Bibliotecarul*. Moartea stupidă a personajului („*Mare jale se așternu peste sat la aflarea veștii că dom' professor s-a dus. Dar oarecare ușurare, fiindcă, vezi murise în somn, după drăgosteală, adică fericit, zice-se*”) pune în mișcare o lume pestriță (il jelesc, în primul rând, *Măriile satului*: a lui Iloi, a lui Pinteș, a popii Lăcustă, a cârciumarului Pop, dar și profesoarele și învățătoarele), scoate în evidență fața nevăzută a lucrurilor. O ușă secretă a bibliotecii duce într-o încăpere în care numărul sticlelor goale, indiciu sigur al băuturilor alcoolice date pe gât de bibliotecar, întrece numărul cărților din inventarul bibliotecii, oricum rămasă fără cititori: *oamenii nu mai citesc pentru că se uită la televizor, la telenovele!*

Nicolae Stoie: *Poeziile criticilor mei, Alba Iulia, Editura „Gens Latina”, 2011, 118 pag.*

O carte neobișnuită (remarca aparține lui Horia Gârbea: *Poezie, mereu poezie*, în „*Luceafărul*”, nr.10/2011), întrucât, „antologie de autor” fiind, selecția textelor aparține celor 16 critici (A. I. Brumaru, Mircea Iorgulescu, Dana Dumitriu, Florin Manolescu, Dumitru Micu, Daniel Pișcu, Cornel Regman ș.a.) ale căror fotografii sunt reproduse pe coperta IV, iar poeziile preluate doar din cărțile publicate de autor între 1969-2007 sunt numai în număr de 24. Se creează, totuși, imaginea unui *Nicolae Stoie față cu reacțiunea... criticii*, cum își titra comentariul asupra cărții Vladimir Udrescu („*Gând Românesc*”, anul V, nr.1/29

ianuarie 2011, pag. 41-46), ceea ce face ca interesul pentru *Poeziile criticilor mei* să-l depășească pe acela strict biobibliografic, chiar dacă există o secțiune specială a trimerelor bibliografice, iar pe pag. 71-106 se republică interviul acordat de Nicolae Stoie Mariei Vaida, la sfârșitul anului 2009, incluzând și afirmații (unele incomode) referitoare la evenimente și întâmplări din viața literară brașoveană și sibiană. Este ceea ce, poate, a făcut ca reacțiunea *criticii*, de pe diverse poziții și varii tonalități, să nu se lase așteptată: „*La prima vedere m-a surprins prin faptul că poezia reprezintă mai puțin de 40 la sută din volum*” (Cristache Gheorghiu: „Adversa Res”, ianuarie 2011); „*Lirismul profund încărcat de simboluri, alternând cu pasteluri expresioniste, definesc și întregesc proiectul unuia dintre cei mai mari poeți sibieni contemporani. Regăsim în el ceva din fiorul lăuntric al lui Goga, din picturalul lui Radu Stanca*” (Ioan Vidrighin, în „Tribuna Sibiului”, anul CXXVII, nr. 6095, 22 februarie 2011, pag.11), „*Am citit cu plăcere întreaga carte, pe alocuri chiar recitind pasaje animat de bucuria de a mai degusta din emoția textului... pot spune cu certitudine că Nicolae Stoie are versuri memorabile, dar în ceea ce privește timbrul unic, acesta nu se distinge*” (Vasile Șelaru despre Nicolae Stoie: *Poezii salvate!* pe Blog, 6 ianuarie 2011).

Paul Aretzu: *Cartea cu anluminură, Pitești, Editura „Pământul”, 2010, 72 pag.*

Critic literar (*Viziuni critice* – 2005, *Scara din bibliotecă* – 2007, *Jurnal de lecturi* – 2009) și poet (*Carapacea de sunete* – 1996, *Orbi in Paradis* – 1999, *Diapazonul de sânge* – 2000, *Cartea psalmilor* – 2003, *Urma lui Uriel* – 2006), Paul Aretzu a reținut din nou (favorabil) atenția criticii prin cea de a doua ediție a *Cărții cu anluminură*, premiată la Concursul Național de *Literatură Modernă* de un juriu format din Mircea Bârsilă, Virgil Diaconu, Gheorghe Frangulea, Nicolae Oprea și Constantin Stan. S-a fixat, astfel, mai pregnant, imaginea unui poet atras de „poezia religioasă”. Folosirea ghilimelelor este, însă, absolut necesară: temele și motivele textului sacru nu conduc implicit spre o desfășurare tematică, de tip tradițional, ele insinuează o stare de spirit. Paul Aretzu pare a scrie asemeni vechilor copişti sau autori de miniaturi, cu sentimental supunerii la canon („*Printre cărțile*

și frați lucrăm la anluminură/ având canon”), *canonul* fiind unul estetic, iar *anluminura* corespondentul posibil tehnicilor „prozodice” postmoderne, cărora Paul Aretzu le oferă șansa accederii dincolo de cotidianul familiar lor: „*Urmăream pe text cu degetele cuvintele/ prin care Domnul a creat lumea*”. Cuvântul, cartea, scrisul, biblioteca devin reperele unui habitat locuit de cucernicie și smerenie, dar ambele prielnice descătușării viziunilor poetice, adeseori tulburătoare. În spatele lor se află însă cărturarul îndrăgostit de bibliotecă. *Cartea cu anluminură* se deschide chiar cu o invocație („*către fecioara bibliotecilor/ vino, să ne scufundăm în țărâna/ regească, între ulcioarele pustiului/ către tine/ de la fereastră sfinți privesc./ steaua pe cer merge ca o sobă dogorind/ la liturghie în sfântă carte deschisă pe analoghion/ vedem / fecioara pe Dumnezeu născând, îngropând*”), amintind prin tonalitate de *Cântarea cântărilor*, dar trădând voluptatea contemplației laice (paradoxal, dureroasă) a cărturarului/poet, învelit „*în giulgiul unui limbaj, ca un nou-născut în plâns*”.

Maria Vaida: *Lucreția Suciou sau Mările Iubirii, Cluj-Napoca, Editura „Grinta”, 2010, 178 pag.*

După ce, în 2009, s-a făcut remarcată prin consistentul studio monografic (*Gheorghe Pituș sau ochiul și noaptea*), Maria Vaida a revenit în librării cu o carte ce scoate din tenebrele uitării *una dintre cele dintâi voci lirice ale poeziei noastre moderne* – cum se exprimă în prefața cărții criticul și istoricul literar Mircea Popa – *contemporană cu junimistele Veronica Micle și Matilda Cugler-Poni*. Dar Lucreția Suciou (1859-1900) nu a fost numai o poetă notabilă. Ea s-a mai făcut remarcată și prin multitudinea unor inițiative care n-au rămas fără ecou în epocă, dovadă bogata ei corespondență cu personalități literare și culturale. Poetă, deci (a debutat editorial cu volumul intitulat *Versuri*, Sibiu, Institutul Tipografic, 1859), a scris și proză (nuvela *Logodnica contelui Stuart*, publicată în *Foaie literară* și apărută postum și în volumul *Oameni din Oradea în Epoca Luminilor*, editat de Florian Dudaș), iar în 1897 (împreună cu soțul ei, Wilhelm Rudow), a scos la Oradea revista „Foaie literară” printre abonații căreia s-a aflat și Titu Maiorescu. O publicație efemeră, dar care a adunat în paginile ei nume de rezonanță din literatura transilvăneană a vremii:

George Coșbuc, Ilarie Chendi, Ion Pop Reteganul, Maria Cunțan ș.a. O rubrică asemănătoare cu aceste „Note de lectură”, dar intitulată „Bibliografie”, are și astăzi capacitatea să ne introducă, prin cărțile semnalate, în atmosfera vieții literare a sfârșitului de secol XIX: *Biografia lui Avram Iancu* de Sterie Șuluțiu, romanul *Lilian* al unei Aurelia Păcățeanu-Rubenescu, dar și *Discursurile parlamentare* ale lui Titu Maiorescu sau *Enciclopedia Română* de Constantin Diaconovich. Dar – revenind la o altă observație a lui Mircea Popa: „cartea Mariei Vaida poate fi citită și dincolo de obiectul ei” – importante pentru istoricul pătrunderii literaturii române în Europa sunt informațiile oferite de Maria Vaida referitoare la activitatea de traducător din literatura română și propagator al acesteia în Germania, desfășurată de Wilhem Rudow care este și autorul uneia dintre primele, dacă nu chiar prima *Istorie a literaturii române*, publicată la Leipzig în 1892. Tot Rudow a fost, în acei ani, cu regularitate, prezent în revista „Internationale Literaturberichte” cu studii despre Eminescu, Bolintineanu, Odobescu. Cât privește poezia Lucreției Suci (Maria Vaida reproduce la pag. 93-137 aproape în întregime volumul *Versuri* din 1859), este de notat că textele au „licăriri” ce luminează firav și astăzi. Există chiar un poem mai lung (*Întunerie*) destul de bine strunit și care, pentru unele secvențe, poate fi considerat una dintre primele poezii antirăzboi din literatura română, cum cele câteva *Pasteluri* sunt în măsură să ne facă să-l înțelegem pe Nicolae Iorga, care într-atât a fost de sedus de ele, încât a făcut gafa să o compare pe Lucreția Suci cu Victor Hugo.

X X X: Eternități de-o clipă (Prozatori sibieni), Sibiu, Editura „InfoArt Media”, 2010, 320 pag.

Este o antologie integrată unui proiect ambițios, concretizat până acum în trei volume bine primite de critica literară (*Visteriile Cetății/ Treasury of the City – 18 poets of Sibiu – 2008*; *Piața aurarilor – 50 de poeți – 2009*), cărora le vor urma alte trei. Un proiect motivat de prefațatorul *Eternităților de-o clipă*, dar și artizanul proiectului (poetul Ioan Radu Văcărescu) în următorii termeni: „...credem că aceste antologii, de tip «tezaur», sunt importante (dincolo de interesul pentru ele ca instrument de lucru) nu

numai pentru că readuc în fața publicului «numele mari» ale unui spațiu privilegiat, cel sibian, dar și pentru că încearcă să recupereze, să scoată din uitare numele unor scriitori care au contribuit și ei, din plin, la conturarea unei literaturi de valoare. O literatură nu este conturată doar din genii sau din nume așa-zis mari, ea are și această față, reliefată din aceste nume care au muncit într-un domeniu de o importanță capitală pentru existența unei națiuni, tocmai pentru că lucrează cu un element fundamental al culturii și civilizației respective, limba națională”.

Ceea ce lectura prozelor incluse în sumar (unele preluate din volume cunoscute, altele inedite), semnate de autorii antologați (Ion Agârbiceanu, Wolf von Aiuchelburg, Vasile Avram, Nicolae Balotă, Ovidiu Baron, Hans Bergel, Lucian Blaga, Dan Ion Bogdan, Corin Braga, Rodica Braga, Vasile Chifor, Vasile Chira, Rita Chirian, Andrei Codrescu, Paul Constant, Mihai Curtean, Ștefan Doru Dăncuș, Dan Dănilă, Al. Dima, N.I. Dobra, Ștefan M. Găbrian, Silviu Guga, Franz Hodjak, Nicolae Lazăr, Nicolae Manolescu, Vladimir Munteanu, Victoria Murărescu, Ionel Neamtzu, Emil Cătălin Neghină, Ion Negoșescu, Veronica D. Niculescu, Iustin Panța, Mircea Matei Popa, Ioana Postelnicu, George V. Precup, Călin Sămărghițan, Ecaterina Săndulescu, Georg Scherg, Radu Selejan, Ovidiu Simion, Ion D. Sârbu, Radu Stanca, Ovidiu Stanomir, Nicolae Stoie, Adrian Suci, Alexandru Uiuu, Liliana Ursu, Dragoș Varga, Ioan Radu Văcărescu, Liviu Ioan Vulcu, Erwin Wittstock), confirmă din plin.

Virgil Șerbu Cisteianu: Copilul minune de la Sebeș, Alba Iulia, Editura „Gens Latina”, 2010, 88 pag.

Tot un act de restituire este și cartea lui Virgil Șerbu Cisteianu, publicist care, în ultima vreme, s-a făcut remarcat prin cele patru volume monografice consacrate unor localități de pe Valea Galdei, dar și prin cele câteva cărți de poezie, cu un generic aproape identic (*Poeme pentru Icoana Eli*), traduse parțial și în maghiară. Noua sa carte este, conform afirmației lui Dumitru Moldovan din *Cuvânt înainte*, prima care restituie în limba română geniul lui Carl Filtsch (1830-1839). Nu este însă o lucrare de specialitate, nici o monografie tipică. Virgil Șerbu

Cisteianu folosește instrumentele „literatului”. Primele pagini (bogate în date istorice referitoare la Viena) au aspectul unui jurnal de călătorie, iar „povestea vieții” lui Carl Filtsch (născut pe 28 mai 1830 la Sebeș, unde tatăl său Iosif Filtsch era pastor) începe din momentul în care turistul Virgil Șerbu Cisteianu descoperă, cu ajutorul unui italian, mormântul fostului copil minune, într-un mic cimitir, unde, de altfel, își dorm somnul de veci muzicieni de renume ca Igor Stravinski, Wagner și alții. Cartea se citește, așadar, dintr-o suflare și este bogată în date pline de culoare. Printre acestea se numără și episodul care relatează cele două concerte susținute de Karl Filtsch la Brașov în 9 septembrie 1841 în favoarea sinistraților din Vulcan, care au avut de suferit de pe urma unui devastator incendiu. Repertoriul a fost unul elevat: „Fantezie” de Thalberg, „Variațiuni încoronării” de Hertz etc., iar la sfârșitul concertului un grup de locuitori din Vulcan i-au înmănat tânărului artist o cupă cu inscripția: *Recunoștință din partea comunei Vulcan*. Ecourile concertului au stăruit în paginile publicației „Siebenburger Wochenblattes”, care l-a numit pe Karl Filtsch, uzând de termenii în care era receptat de auditoriul său, *Micul Titan, Copilul Fantastic*.

Ion Mărgineanu: *Tristețea umblă dezbrăcată*, Alba Iulia, Editura „Unirea”, 2010, 180 pag.

Ion Mărgineanu (n. 28 Oct. 1941), prin excelență *poet al Ardealului* și reținut ca atare și de Ion Rotaru în a sa *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, aparține, de fapt, prin debutul editorial (*Asfințit de vise* – 1971) așa-numitei *Promoții '70*, printre ai cărei 151 de poeți, Laurențiu Ulici l-a și inserat (*Literatura română contemporană*, Editura „Eminescu”, 1995, pag. 278-279). De la debut până acum, Ion Mărgineanu a publicat aproape 40 de cărți (poezie, proză, publicistică, diferite antologii), configurând un amalgam de registre stilistice uneori nefavorabile adevăratei sale mărci. Tocmai de aceea *Tristețea umblă dezbrăcată* trebuie semnalată ca o carte ce marchează întoarcerea apăsată a autorului spre una dintre preocupările pe care i le sesiza Laurențiu Ulici: „*tot ce a scris mai bun până acum Ion*

Mărgineanu sunt poemele care vorbesc despre poezia poeziei și despre condiția poetului”. Obsesia cuvântului („Tăcere încă în derivă/ Liniște. Apa se încarcă de cuvânt” – pag.24, „Doamne, toate cuvintele/ în curând vor fi numai cruci” – pag.28, „Până când cuvântul este vamă/ cât șarpe-n el otrava își destramă?/ iată mușcătura lui trece granița/ și eu îmi port nevămuită raniță” – pag. 44 ș.a.m.d.) încarcă de reflexivitate primele pagini ale cărții (deși există în sumarul ei și altfel de poeme ce ar merita să fie remarcate), pentru a motiva, în final, o adevărată *artă poetică* a cuvântului: „*Să te folosești/ de cuvânt, dar/ să nu pui falsă/ stăpânire pe El/ dă-i mereu un vis/ ce nu-l poate refuza,/ o speranță ce n-o/ poate duce în spate*”.

Viorel Pivniceru: *Vers de toamnă*, Alba Iulia, Editura „Gens Latina”, 2010, pag.

Este o carte ce marchează debutul editorial al unui tânăr poet brașovean, prezentarea ei (după lansarea de la Casa cu Arcade din Sf. Gheorghe) fiind inclusă în programul Târgului Internațional de Carte și Muzică de la Brașov – ediția 2011. Titlul ei banal (în mod voit anost?) exprimă de fapt ignorarea oricărei preocupări a autorului de a se situa în context. De altfel, Gellu Dorian, cel care l-a descoperit pe poet („*Cu câțiva ani în urmă, prezentându-mi-se la editura la care lucrez o antologie de poezie, printre cei prezenți acolo, am remarcat un nume ce mi-a atras atenția... versurile lui Viorel Pivniceru*” – „Cuvânt înainte”, pag.5) revine asupra primei impresii și formulează (nu însă în defavoarea cărții) chiar un avertisment pentru cititori: „*Nu știu în ce măsură cartea Vers de toamnă va avea tot atât de mult succes, însă citindu-l acum separat, în corp compact de cinzeci și șapte de texte, impresia mi s-a schimbat ușor, descoperind un poet de o sensibilitate de stoc, să o numesc așa, firească și sinceră, cu disponibilități pe o coardă vetustă a sufletului, neancorată în realitatea poeziei cotidiene de la noi*”. Și, se poate spune, există în *Vers de toamnă* destule poezii care pot dovedi că Gellu Dorian are încă flerul receptării nealterat, că atestatul de poet pe care i l-a semnat lui Viorel Pivniceru, nu este fără acoperire. Iată doar o imagine: „*În lumina nopții/ zăresc un înger alb ce pășește ușor/ să nu trezească umbrele*” (*Visul dintâi*, pag.25).

